

тематичний вебліографічний список

Хто не пам'ятає минулого, той не має майбутнього.

День пам'яті жертв Голодоморів щорічно припадає в Україні на четверту суботу листопада. Українці в цей день згадують жертв Голодоморів ХХ століття. Дату заснували згідно з указом президента України Леоніда Кучми 26 листопада 1998 як День пам'яті жертв голодоморів. Пізніше він отримав назву День пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій, але 21 травня 2007 року президент Віктор Ющенко повернув колишню назву - День пам'яті жертв голодоморів.

У ХХ столітті Україна пережила три Голодомори: 1921-1923, 1932-1933 і 1946-1947 років. Голодомор – геноцид проти українського народу, результат спеціально організованого комуністичним керівництвом штучного голоду в 1932-1933 роках, що спричинив загибель мільйонів людей. Зараз на законодавчому та юридичному рівні Голодомором називається тільки геноцид 1932-1933 років. Події 1921-1923 та 1946-1947 років визначають як масові голоди, проте їх геноцидний характер ще не доведено. Доктор політичних наук, професор НаУОА Юрій Мацієвський каже, що важливо пам'ятати про Голодомор, бо це наймасштабніший злочин, вчинений радянським тоталітарним режимом проти українського народу.

«Цей злочин всіляко приховувала радянська влада, а Російська Федерація, яка є спадкоємцем СРСР, не визнає спланований характер голоду й чинить опір його визнанню в усьому світі. Цим пояснюється те, що в Україні Голодомор визнали геноцидом лише у 2006 році. Труднощі з цим мають політичний і правовий характер. Але вони будуть подолані, що зрештою призведе до визнання цього злочину геноцидом більшістю країн та міжнародних організацій».

Упокорення голодом стало інструментом закріплення влади сталінського режиму, ліквідації верстви українських селян-господарів і перетворення їх у безправних колгоспників, а разом з тим викорінення в Україні соціальних основ незалежництва, тобто соціальної основи української нації. Цей злочин був ретельно продуманий, задіяні численні механізми його реалізації: через чисельні податки і збори, нереальні хлібозаготівельні плани та обшуки (в українських селян відбирали харчі). Заборона виїзду із населеного пункту з листопада 1932 року (так званий режим «чорних дошок») і загалом з охопленої голодом республіки від початку 1933-го їх позбавляла останніх надій на

порятунок. Голодомор спричинив загибель мільйонів українців на території України, завдав непоправного удару по ментальності та культурі, перервав зв'язок поколінь. Найвразливішою категорією жертв Голодомору стали діти.

Лише після оголошення незалежності України почалося розслідування масштабів найбільшого Голодомору 1932-1933 років. За різними оцінками, тоді загинули близько 4,5 мільйонів українців. На жаль, наша історія має багато «чорних» сторінок, одна з яких – Голодомор 1932-1933 років – геноцид українського народу, який забрав мільйони життів, цілі села, що назавжди зникли з карти. Досить довго радянська влада приховувала цей злочин, та й сьогодні, особливо в інформаційній пропаганді країни-агресора, можна часто почути неправдиву теорію про «неврожай» та «посуху». Голодомор забрав не одне покоління. Це те, про що потрібно пам'ятати, розповідати, вивчати.

У цей день о 16-00 у своїх домівках українці запалють свічки пам'яті за жертвами Голодомору.

Пропонуємо ресурси Інтернет за темою

Видання, матеріали конференцій, наукові публікації з відкритого доступу:

1. Бедренко Т. Тамара Бедренко : «Спогади про Голодомор: Ми пішли з братиком по колосочки» : [інтерв'ю з Тамарою Бедренко, яка дитиною пережила Голодомор на Київщині] / спілкувалася Світлана Власова // Deutsche Welle. – 23 серп. 2019 р. - Режим доступу :
<https://www.dw.com/uk/%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%80-%D0%BC%D0%B8-%D0%BF%D1%96%D1%88%D0%BB%D0%B8-%D0%B7-%D0%B1%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BC-%D0%BF%D0%BE-%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%B51374459>
(дата звернення 04.11.2022)
2. Білоцерківський В. Я. Історія України : навч. посіб. / В. Я. Білоцерківський. – 3-тє вид., випр. і допов. – Київ : ЦУЛ, 2007. - 536 с. - Режим доступу :
https://shron1.chtyvo.org.ua/Bilotserkivskiy_Vasyl/Istoria_Ukrainy_vyd3.pdf (дата звернення 07.11.2022)

У пропонуваному навчальному посібнику на основі досягнень гуманітарних наук кінця ХХ – початку ХХІ ст. переосмислюється історичне минуле України, висвітлюються як події сивої давнини, так і недавні (виклад українського історичного процесу завершено у 2006 р.). У виданні здійснюється об'єктивне, правдиве, без стереотипів, міфологізації та місцевого «зверх патріотизму» висвітлення найважливіших подій історії нашої Батьківщини – України, її державності та духовності. Сформульовано власні точки зору на окремі історичні явища.

3. Білошарпа Василь. Голодомор 1932-1933: Олександрівський вимір / В. В. Білошарпа, І. Д. Петренко. – Кіровоград : Центр.-Укр. вид во, 2006. - 296 с. - Режим доступу :
https://library.kr.ua/wp-content/elib/biloshapka/Biloshapka_Golodomor.pdf (дата звернення 01.11.2022).

Книга містить спогади, фотографії, архівні документи, що розповідають про голод 1932-1933 років на території Олександрівського району Кіровоградської області.

4. Василенко Володимир. Голодомор 1932-1933 років в Україні як злочин геноциду. Правова оцінка / Володимир Василенко ; Укр. ін-т нац. пам'яті. – Київ : Вид-во ім. Олени Теліги, 2009. – 48 с. - Режим доступу : <https://zakordonniukrainci.mfa.gov.ua/storage/app/sites/138/book03.pdf> (дата звернення 11.11.2022).

У книзі витлумачені вузлові питання правової оцінки геноцидного характеру Голодомору 1932-1933 рр. в Україні усвітлі Конвенції ООН 1948 р. про попередження злочину геноциду та покарання за нього.

5. Галузевий державний архів СБУ: Путівник / Василь Даниленко (відп. упоряд.), Олександр Іщук, Сергій Кокін, Олександр Лошицький, Владислав Сут ; Служба безпеки України. – Харків : Права людини, 2009. – 136 с. - Режим доступу : <https://ssu.gov.ua/uploads/documents/2020/06/22/putivnik-fondami-gda-sbu.pdf> (дата звернення 11.11.2022).

Унікальними є документи про повстанський рух в Україні на початку 1920-х років за відновлення УНР, про діяльність Американської Адміністрації Допомоги в Україні в 1922 р., документи, що свідчать про організований характер Голодомору - геноциду 1932–1933 рр.

6. Голод 1932-1933 років - найбільша трагедія України : матеріали наук.-практ. конф. (25 листоп. 2003 р., Біла Церква) / упоряд. Володимир Іванців. - Біла Церква : ПВ О. В. Пшонківський, 2003. - 52 с. - Режим доступу : https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/5762/1/Holod_1921_1923_rokiv.pdf (дата звернення 02.11.2022).

У збірці вміщені доповіді та рекомендації, виголошені на науково-практичній конференції в Білій Церкві. Початок 1920-х років, як і радянський період взагалі, ще й сьогодні залишається малодослідженим напрямком в сучасній українській історіографії. На жаль, українська держава, яку уособлюють, перш за все, виконавча та законодавча гілки влади, не сприяє проведенню досліджень. Більше того, спостерігається тенденція приховувати ту інформацію, яка стала доступною в часи «відлиги» першої половини 1990-х років. Не дивно, що досі в уявленні про минуле України панують старі радянські «міфи».

7. Голод в Україні у першій половині ХХ століття: причини та наслідки (1921–1923, 1932–1933, 1946–1947) : матеріали Міжнар. наук. конф. (20–21 листоп. 2013 р., Київ) / [редкол. : Мирослава Антонович, Геннадій Боряк, Олександр Гладун, Станіслав Кульчицький] ; Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи НАН України, Ін-т історії України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка [та ін.]. – Київ : Вид-во ін-ту історії України, 2013. – 364 с. - Режим доступу : <http://history.org.ua/liberua/978-966-02-7025-1/978-966-02-7025-1.pdf> (дата звернення 03.11.2022).

У збірці представлені матеріали конференції, на якій вперше всебічно розглянуті три найбільш руйнівні для українського соціуму голодомори, які відбулися у першій половині минулого століття. У першій частині розглядається загальна картина голодувань та її територіальні особливості, що створює всебічну картину перебігу цих трагічних подій. Друга частина присвячена розкриттю питання юридичної кваліфікації Голодомору 1932–1933 рр. в Україні як геноциду. Третя частина присвячена методологічним підходам визначення та оцінкам демографічних втрат внаслідок голодоморів з їх диференціацією по різних територіях. Остання четверта

частина акумулює в собі матеріали, у яких досліджуються соціальнопсихологічні наслідки голодоморів для українського суспільства.

8. Голодомор 1932–1933 : запорізький вимір : зб. матеріалів конф. / редкол. : Турченко Ф. Г., Чабаненко В. А., Ігнатуша О. М. [та ін.]. – Запоріжжя : Просвіта, 2008. – 320 с. - Режим доступу : http://archivzp.gov.ua/images/golodomor/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%80%2032-33_%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B7%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D1%96%D1%80.pdf (дата звернення 02.11.2022)

Збірник містить матеріали конференції “Трагедія Голодомору 1932- 1933 років на Запоріжжі”, що відбулась у Запорізькому національному університеті в листопаді 2007 р. Статті розкривають методологічні, джерелознавчі, історико-правові аспекти вивчення Голодомору на теренах краю, відображення трагедії в художній літературі. Запорізький вимір Голодомору яскраво засвідчують джерела та спогади очевидців. Рекомендується науковцям, учителям, студентам, учням і всім, хто не байдужий до правди про трагічну сторінку історії Запорізького краю.

9. Голодомор 1932–1933 років в Україні : навч. посіб. / за ред. С. А. Костя ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – 376 с. - Режим доступу : <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/golod.pdf> (дата звернення 11.11.2022).

У навчальному посібнику з'ясовано причини виникнення, соціальні та морально-психологічні наслідки Голодомору 1932–1933 років в Україні, основні моменти, що стосуються історіографії та джерельної бази дослідження цієї найбільшої глобальної катастрофи, з'ясовано її міжнародний аспект, показано її відображення в українській та світовій пресі. Мета видання – розширити знання студентів про Голодомор.

10. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні за документами ГДА СБУ. Анотований довідник / В. М. Даниленко (відп. упоряд.), Л. Л. Аулова, В. В. Лавренюк [та ін.] ; [відп. ред. Василь Марочко]. – Львів : Центр дослідж. визвольного руху, 2010. – 472 с. - Режим доступу : file:///C:/Users/Admin/Downloads/holodomor_extract.pdf

Розкрито зміст документів, які зберігаються у фондах Галузевого державного архіву СБУ і висвітлюють причини, перебіг і наслідки Голодомору 1932– 1933 років в Україні. Іменний та географічний покажчики вказують осіб, населені пункти, регіони та країни, згадані в архівних документах.

11. Голодомор на Сумщині у спогадах очевидців : зб. матеріалів. Кн. 2 / упоряд. С. В. П'ятаченко ; редкол. : Н. І. Кириленко, С. В. П'ятаченко, О. В. Герасько, О. А. Кулікова ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. - Суми : МакДен, 2008. - 184 с. - Режим доступу : https://shron1.chtyvo.org.ua/Piatachenko_Serhii/Holodomor_na_Sumschyni_u_spohadakh_o_chevydtsiv_Knyha_2.pdf (дата звернення 12.11.2022).

Збірник містить спогади очевидців голодоморів 1932-1933 років та 1946-1947 років на Сумщині, зібрані учнівською та студентською молоддю, а також їх педагогами в рамках проекту «Голодомор у пам'яті народу».

12. Гудзь Віктор. Історіографія Голодомору 1932–1933 років в Україні : монографія / Віктор Гудзь. – Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2019. – 1153 с. – Режим доступу : https://shron1.chtyvo.org.ua/Hudz_V/Istoriografia_Holodomoru_19321933_rokiv_v_Ukraini.pdf?PHPSESSID=lhcvgsquoskr49tj5cgqo3u47 (дата звернення 02.11.2022).

Монографія є першим синтезним історіографічним дослідженням всього комплексу вітчизняних та зарубіжних наукових розробок проблеми Голодомору в Україні 1932–1933 років. Визначено і простежено історіографічні етапи, концептуальні та методологічні особливості досліджень теми представниками різних соціокультурних та наукових кіл, здобутки та недоліки світової історіографії Великого голоду. Охарактеризовано динаміку, предметний зміст, сучасний стан світового наукового дискурсу щодо концепції Голодомору як геноциду українського народу та перспективні напрями подальшого дослідницького пошуку.

13. Долганов Петро. Формування та імплементація меморіального законодавства України у сфері вшанування пам'яті жертв геноцидів і подолання їхніх наслідків / Петро Долганов // Голокост і сучасність. – 2015. – № 1 (13). – С. 9 -49. – Режим доступу : <http://romagenocide.com.ua/data/files/Dolhanov13.pdf> (дата звернення 01.11.2022).

Політика вшанування жертв геноцидів, яка має на меті цементування ідентичності націй, що їх пережили, виховання культури толерантності, подолання наслідків цих катастроф та їх недопущення у майбутньому, сьогодні є однією з найактуальніших складових меморіальної політики багатьох держав та міжнародних організацій.

14. Карбан А. А. Динаміка епічної традиції в народній прозі про голодомор 1932-1933 рр. : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07 / А. А. Карбан ; М-во освіти та науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології. – Київ, 2017. – 200 с. – Режим доступу : https://shron1.chtyvo.org.ua/Karban_Alina/Dynamika_epichnoi_tradytsii_v_narodnii_prozi_pro_holodomor_1932-1933_rr.pdf? (дата звернення 11.11.2022).

Актуальність теми дослідження зумовлена, насамперед, важливою проблемою вітчизняної фольклористики, зорієнтованої на аналіз відображеної в усній народній творчості соціально-політичної і національно-культурної екзистенції українців у період великих історичних катастроф ХХ століття, у тому числі в усному нарративі про голодомор 1932–1933 рр. як унікальному, складному аналітичному комплексі, що демонструє зміни і трансформаційні процеси в динаміці й тяглоті фольклорної оповідної традиції.

15. Коли катом був голод. Голодомор 1932-1933 років на Мелітопольщині / [редкол. та упоряд. : Кудусова Д. Л., Тимофеев В. М., Тарасенко К. Г. та ін. ; керівник редкол. Баша О. М.]. – Запоріжжя : ВПО «Запоріжжя», 2008. – 207 с. – Режим доступу : <http://archivzp.gov.ua/images/golodomor/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B8%20%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BC%20%D0%B1%D1%83%D0%B2%20%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4.pdf> (дата звернення 01.11.2022).

Матеріали, викладені на сторінках книги, ґрунтуються на свідченнях очевидців голоду 1932-1933 років та на даних державних архівів. Голодомор 1932-1933 років – одна з найстрахітливіших сторінок у новітній історії Українського народу. Інспірований тогочасним комуністичним режимом, він забрав мільйони життів наших співвітчизників.

16. Кульчицький Станіслав. Голодомор 1932-1933 років у світлі останніх досліджень / Станіслав Кульчицький // Світогляд. – 2013. – № 5 (43). – С. 70 – 79. – Режим доступу :

<https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2013-08-5/svitoglyad-2013-5-13-kulchickiy.pdf> (дата звернення 01.11.2022).

Голод 1932 - 1933 рр. у СРСР став предметом вивчення світової науки. Рано чи пізно під тиском неспростовних фактів громадськість дасть правову оцінку сталінському терору, який був за своєю природою геноцидом. Причиною ж голодоморів стала чекістська акція.

17. Марочко Василь. Територія Голодомору 1932-1933 рр. / Василь Марочко. – Київ : ПП Наталя Брехуненко, 2014 - 64 с. – (Голодомори). - Режим доступу : <http://history.org.ua/LiberUA/978-617-569-195-9/978-617-569-195-9.pdf> (дата звернення 01.11.2022).

У книзі в науково-популярному форматі розповідається про формування території Голодомору 1932-1933 рр. Простежено відмінності між голодом та Голодомором, процес перетворення в Україні голоду в Голодомор-Геноцид.

18. Марочко Василь. Василь Марочко: «Чверть Донбасу померло від Голодомору, а втрати грецького населення Приазов'я досягли 30 %» : [інтерв'ю з керівником Центру досліджень геноциду українського народу Василем Марочко / спілкувалася Надія Ухаліна // Радіо Свобода. – 23 листоп. 2019 р. - Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/holodomor-genocyd-marochko-donbass/30287314.html> (дата звернення 19.11.2022).

19. Масовий штучний голод 1921–1923 рр. (до сотих роковин) : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (30 верес. 2021 р., Київ) / [редкол. : Стасюк О. О. (голов. ред.), Маркова С. В. (відп. ред.), Байкеніч Д. В. та ін.] ; М-во культури та інформ. політики України, Нац. музей Голодомору-геноциду, Ін-т дослідж. Голодомору. – Вишгород : ПП Сергійчук М. І., 2021. - 136 с. - Режим доступу : <https://holodomorinstitute.org.ua/wp-content/uploads/2021/11/zbirnik-tez-golod-1921-1923.-ostat..pdf> (дата звернення 02.11.2022).

Наша історія реконструйована не лише в книгах, а й у спогадах очевидців тих подій. На початку 1920-х більшовики, які розраховували на швидку побудову тоталітарної держави, усвідомлювали, що українське селянство є соціальною базою для створення самостійної незалежної української держави і тільки зламавши та деморалізувавши його, можна було добитися успіху. А ламати було що, сільський уклад життя мав міцні й здорові корені. Сільські громади діяли як цілісні соціально-економічні і правові організми.

20. Махорін Г. Л. Форми опору українського селянства у часи Голодомору 1932-1933 рр. / Г. Л. Махорін. – Житомир : ПВ Євенок О. О., 2017. - 168 с. - Режим доступу : http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8512/1/formu_oporu_2017_168.pdf (дата звернення 03.11.2022).

У книзі на основі архівних джерел розкриваються малодосліджені аспекти Голодомору 1932-1933 років, а саме: зовнішньополітичні чинники цієї, штучно створеної гуманітарної катастрофи, а також масштаби і форми опору українського селянства, що набули характеру внутрішньої війни проти радянської влади.

21. Ми бемо в Великий дзвін... Голодомор 1932 - 1933 рр. очима української діаспори. Документи з фондів ЦДАВО України / упоряд. : Н. М. Маковська (керівник), В. Г. Берковський, Н. В. Григорчук [та ін.] ; Держ. ком. архівів України, Центр. держ.

архів вищ. органів влади та упр. України. - Київ : Горобець, 2008. – 224 с. - Режим доступу :

https://tsdavo.gov.ua/wp-content/uploads/2021/10/my_biemo_v_velykyi_dzvin_holodomor_19321933_rr_ochyma_ukrainskoi_diaspory_dokumenty_z_fondiv_tsdavo.pdf (дата звернення 01.11.2022).

У збірнику представлено документи та матеріали з фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, що відображають ставлення української діаспори до однієї з найжахливіших сторінок в історії українського народу Голодомору 1932-1933 рр.

22. Міждисциплінарні підходи у дослідженні Голодомору-геноциду : матеріали ІV Міжнар. наук.-практ. конф. (19 листоп. 2020 р., Київ) / [редкол. : О. О. Стасюк (голов. ред.), С. В. Маркова (відп. ред.), І. М. Шугальова (упоряд.) та ін.] ; М-во культури та інформ.політики України, Нац. музей Голодомору-геноциду, Ін-т дослідж Голодомору, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка [та ін.]. – Київ : Вид-во Ін-ту дослідж. Голодомору, 2021. - 208 с. - Режим доступу : <https://holodomormuseum.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/zbirnyk-konferencziyi-compressed-1.pdf> (дата звернення 01.11.2022).

У збірці матеріалів ІV Міжнародної науково-практичної конференції «Міждисциплінарні підходи у дослідженні Голодомору-геноциду» розкрито міждисциплінарний обмін результатами досліджень з тематики Голодомору-геноциду науковців у галузі історії, політології, права, медицини, статистики, соціології, криміналістики, педагогіки, антропології, історичної демографії, соціальної психології, історичної географії тощо. Така співпраця сприятиме появі фундаментальних досліджень українських і західних вчених, оновленню понятійно-категоріального апарату, кореляції власних дослідницьких практик науковців із сучасними уявленнями про методологію та наукові методи.

23. Голодомор 1932–1933 років – геноцид української нації : навч. посіб. / авт. кол. : Д. Білий, В. Василенко, А. Козицький [та ін.] ; за заг. ред. О. Стасюк ; М-во культури та інформ. політики України, Нац музей Голодомору-геноциду, Ін-т дослідж. Голодомору. – Київ : Вид-во ін-ту дослідж. Голодомору, 2021. – 336 с. - Режим доступу : <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5040/1/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%80%20-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення 01.11.2022).

Навчальний посібник є одним із перших навчальних видань, яке повною мірою висвітлює передумови, обставини та наслідки Голодомору 1932– 1933 рр. – геноциду української нації – та масових штучних голодів 1921– 1923 рр., 1946–1947 рр. в широкому історичному контексті як української, так і всесвітньої історії. Автори подають ґрунтовний фактологічний матеріал, поєднаний з аналітичним осмисленням різних аспектів злочинів комуністичного тоталітарного режиму.

24. Національна пам'ять (до 85-их роковин Голодомору 1932 – 1933 рр. в Україні) : міжкаф. зб. тез. Вип. І. / упоряд. і наук. ред. Гірня Н. М. ; М-во охорони здоров'я, Львів. нац. мед. ун-т ім. Данила Галицького, Каф. українознавства. – Львів : Вид-во ЛНМУ, 2017. – 104 с. - Режим доступу : https://new.meduniv.lviv.ua/uploads/repository/kaf/kaf_ukrlang/07.%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B0_%D0%BC%D1%96%D

[0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/zbirnyk_tez_natsionalna_pamyat_vypusk_1.pdf](#) (дата звернення 12.11.2022).

Збірник містить тези викладачів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, присвячені вшануванню жертв радянських Голодоморів 1921 – 1923 рр., 1932 – 1933 рр. і 1946 – 1947 рр., інших комуністичних репресій, спрямованих проти українського народу та його державності.

25. Право на правду. Практичний порадник із доступу до архівів / В'ятрович В. М., Кулик І. М., Лошак В. В., Шпак А. В. ; Центр дослідж. визвольного руху. – Львів : Часопис, 2012. - 152 с. - Режим доступу : <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/science/totalitarizm/doslid/pravo-na-pravdu.pdf> (дата звернення 11.11.2022).

Де знайти відомості про родичів, засуджених чи вбитих у часи ССРСР? З чого почати пошук і як правильно написати запит в архів? Якими є право і практика доступу до архівів комуністичних спецслужб в Україні та за кордоном? Які саме українські архіви зберігають відомості про політичні репресії, жертв Голодомору та визвольний рух? Ця книга допоможе вам у пошуках правди про минуле і підкаже способи, як захистити ваше право на доступ до інформації.

26. Працьовитий Володимир. Концепція світобудови в романі «Жовтий князь» Василя Барки / Володимир Працьовитий // Наук. записки. – 2015. - № 43. Літературознавство. – С. 20 – 39. - Режим доступу : <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6236/1/Pratsovytyi.pdf> (дата звернення 01.11.2022).

У статті «Концепція світобудови в романі «Жовтий князь» Василя Барки» автор простежив, як письменник відтворив унікальний український світ від супротивного. Зберігаючи в пам'яті на генетичному рівні національний часопростір, митець відтворив жахливі картини руйнування світобудови українського суспільства більшовицькими вандалами, які знищували храми, плюндрували церковні атрибути знуцалися над українцями, прирікаючи їх на голодну смерть під час голодомору 1932 – 1933 рр.

27. Проблема екзистенційного вибору під час Голодомору-геноциду : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (20 листоп. 2019 р., Київ) / [редкол. : Ірина Батирева, Юлія Коцур, Тетяна Сопронюк, Лілія Шеремета] ; Нац. музей Голодомору-геноциду, Ін-т дослідж. Голодомору, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка [та ін.]. – Київ : Вид-во Марка Мельника, 2020. – 312 с. - Режим доступу : <https://holodomormuseum.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/08-P-Zbirka-materialiv-konferentsii.pdf> (дата звернення 01.11.2022).

У збірці матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Проблема екзистенційного вибору під час Голодомору-геноциду» проаналізовано, в яких умовах українцям довелося робити екзистенційний вибір, як деформувався внутрішній світ людини, втягненої у щоденну й щохвилинну боротьбу за елементарне виживання, людини, яка бачила навкруг себе муки й смерть найдорожчих їй людей і була нездатною хоч щось вдіяти. Це видання розраховане на істориків, етнологів, краєзнавців, викладачів та всіх тих, хто цікавиться темою Голодомору 1932–1933 років.

28. Серпутько А. Ю. Сучасна українська та російська історіографія причин та наслідків голодомору в УРСР 1932-1933 років : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 / А. Ю. Серпутько ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2009. – 22 с. - Режим доступу : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1840/Serputko.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (дата звернення 01.11.2022).

Голодомор 1932-1933 рр. в Україні – одна з найжахливіших трагедій за всю історію людства, феномен тривалого приховування від громадськості соціального лиха, трагедії гігантських масштабів. Навіть згадка про 1933-й рік вважалася крамолою. Лише після проголошення незалежності України факт існування голодомору 1932-1933 рр. став визнаватися громадськістю. Терор голодомором, запроваджений в Україні, призвів до фізичного винищення кількох поколінь українських хліборобів, до руйнування соціальних основ нації, її духовності.

29. Сторінки історії Голодомору : метод. рекомендації до 85-ї річниці вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр. в Україні ; Луган. обл. краєзнав. музей. – Старобільськ : ФОКСПРИНТ, 2017. – 54 с. - Режим доступу : <https://lokm.lg.ua/wp-content/uploads/2020/10/7.pdf> (дата звернення 12.11.2022).

У методичних рекомендаціях розглядається історичний аспект подій Голодомору 1932-1933 рр. в Україні, вказівки щодо форм і методів проведення заходів з 85-річниці вшанування пам'яті жертв Голодомору, поради з даної проблематики, рекомендована література, додатки.

30. Український хліб на експорт: 1932-1933 / за заг. ред. Володимира Сергійчука ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Центр українознавства. – Київ : ПП Сергійчук М. І., 2006. - 432 с. - Режим доступу : https://shron1.chtyvo.org.ua/Serhiichuk/Ukrainskyi_khlib_na_eksport_1932_1933.pdf?PHPSESSID=519g08ifimdr676nlkgdqcgj11 (дата звернення 07.11.2022)

На основі невідомих документів з колишніх таємних архівів простежено геноцид українського народу в 1932-1933 роках через експорт нашого хліба.

31. Шаповал Юрий. Пам'ять про голодомор 1932-1933 років в Україні: нові архівні відкриття, нові дискусії / Юрий Шаповал // Наук. записки. – [2016?]. – Вип. 47. – С. 95 – 103. - Режим доступу : https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/shapoval_pamiat.pdf (дата звернення 11.11.2022).

Стаття присвячена актуальним питанням дискурсу історичної пам'яті в Україні. Приділено увагу новим документам та акцентам у дискурсі про Голодомор 1932–1933 років. В період президентства Ющенка ця проблема (ціною вдалих і не дуже вдалих зусиль) була виведена на державний і міжнародний рівень. Про Голодомор почало дискутувати широке коло дослідників різних країн (і не лише дослідників), адже без всебічного розуміння цієї трагедії неможливе розуміння багатьох подій у ХХ столітті.

32. Яценко Є. Ю. Голодомор 1932 – 1933 років на Харківщині : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Є. Ю. Яценко ; Харків. держ. ун-т. – Харків, 1999. – 17 с. – Режим доступу : <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/07.00.01%20Yazenko%20EYa.pdf> (дата звернення 11.11.2022).

Дослідження політики і практики тоталітарних режимів нині викликає особливу увагу вчених. Радянська система була зацікавлена в утаємниченні фактів, які суперечили офіційній історії. У цьому контексті є актуальним дослідження голодомору 1932-1933рр. в Україні - однієї з найтрагічніших сторінок вітчизняної історії. Голодомор 1932-1933 рр. - явище світової історії, злочин проти людства, який має знайти правдиве відображення в історичній науці.

Інші ресурси інтернет

33. Веселова О. М. Голод 1946-47 [Електронний ресурс] / О. М. Веселова // Енциклопедія Історії України : сайт. – Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=26508 / (дата звернення: 04.11.2022). – Назва з екрана.
34. Визнання Голодомору геноцидом [Електронний ресурс] // Музей Голодомору : сайт. – Режим доступу : <https://holodomormuseum.org.ua/vyznannia-holodomoru-henotsydom/> (дата звернення: 04.11.2022). – Назва з екрана.

У рамках своєї діяльності як на двосторонньому, так і багатосторонньому рівнях Україна виступає за встановлення історичної правди і вшанування міжнародною спільнотою пам'яті про мільйони українців, котрі були цілеспрямовано знищені сталінським режимом. Світ, де тоталітаризм у тих чи інших формах продовжує існувати, повинен знати правду про Голодомор, адже ці знання дозволять уникнути подібних трагедій у майбутньому. Як доводить світовий досвід, заперечення геноцидів та їх ігнорування є надзвичайно небезпечним явищем, на яке не можна не зважати.

35. Вірші до дня пам'яті жертв Голодомору. Вірш "Колискова", Вірш "Так, світ очікує сьогодні, ..." [Електронний ресурс] // YouTube : сайт. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=MbkP9yJK1uQ> (дата звернення: 04.11.2022).
36. В Україні вшановують пам'ять жертв Голодоморів. Що відомо про цей день [Електронний ресурс] // Суспільне Новини : сайт. – Режим доступу : <https://suspihne.media/184495-v-ukraini-vsanova-uut-pamat-zertv-golodomoriv-so-vidomo-pro-cej-den/> (дата звернення 01.11.2022). – Назва з екрану.

Щорічно в четверту суботу листопада в Україні вшановують пам'ять жертв Голодомору 1932–1933 років і масових штучних голодів 1921–1923 і 1946–1947 років. Цього року 89 роковини цих трагічних подій припали на 27 листопада.

37. Голод 33 нарізка [Електронний ресурс] // YouTube : сайт. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=qDLATbRjHYQ> (дата звернення: 04.11.2022).

Для показу на заході по Голодомору.

38. "Голод-33" [Електронний ресурс] // YouTube : сайт. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=AIJ1zRrfoiM> (дата звернення: 04.11.2022).

За мотивами повісті Василя Барки «Жовтий Князь». В основі сюжету фільму історичні події 1932-1933 років, коли злочини сталінсько-більшовицького режиму проти українського селянства призвели до трагедії – тотального голоду в Україні.

39. Голодомор в Україні (1921-1923) [Електронний ресурс] / Вікіпедія : сайт. – Режим доступу:
[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%80_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_\(1921%E2%80%941923\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%80_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_(1921%E2%80%941923)) (дата звернення 03.11.2022). – Назва з екрана.
40. Голодомор - Остання молитва хлопчика [Електронний ресурс] // YouTube : сайт. - Режим доступу :
<https://www.youtube.com/watch?v=HepTPkch07U> (дата звернення 11.11.2022).
41. Документальний фільм Голодомор очима свідків [Електронний ресурс] // YouTube : сайт. - Режим доступу :
https://www.youtube.com/watch?v=eWl_IddvC48 (дата звернення 12.11.2022).
42. До Дня вшанування пам'яті жертв Голодоморів 1932-1933 рр. [Електронний ресурс] // YouTube : сайт. - Режим доступу :
<https://www.youtube.com/watch?v=1tafWlI4GyQ> (дата звернення 12.11.2022).
43. Закон України Про Голодомор 1932-1933 років в Україні [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Законодавство України : сайт. – Режим доступу :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16#Text> (дата звернення 01.11.2022).
44. Зеленський звернувся до українців на знак вшанування жертв Голодомору [Електронний ресурс] // YouTube : сайт. - Режим доступу :
<https://www.youtube.com/watch?v=Ne1aK5UrSTU> (дата звернення 11.11.2022).
45. Конвенція ООН про запобігання злочину геноциду і покарання за нього. До 75-х роковин Голодомору в Україні [Електронний ресурс] // Інститут дослідження Голодомору : сайт. – Режим доступу :
<https://holodomorinstitute.org.ua/documents/konvencziya-oon-pro-zapobigannya-zlochynu-genocydu-i-pokarannya-za-nogo/> (дата звернення 11.11.2022). - Назва з екрана.
46. Країни, що визнали Голодомор геноцидом [Електронний ресурс] // Укрінформ : сайт. – Режим доступу :
<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2584130-kraini-so-viznali-golodomor-genocidom.html> (дата звернення 18.11.2022). - Назва з екрана.

Одним із фундаторів досліджень геноциду, а також співавторів його правового визначення був Рафал Лемкін, який вважав Голодомор класичним прикладом радянського геноциду, найдовшою та найширшою спробою русифікації та винищення української нації.

47. Мовчан О. М. Голод 1921-23 [Електронний ресурс] / О. М. Мовчан // Енциклопедія Сучасної України : сайт. – Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=25438 / (дата звернення: 18.11.2022). – Назва з екрана.
48. Пам'ять роду [Електронний ресурс] // Український інститут національної пам'яті : сайт. – Режим доступу : <https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/pamyat-rodu> (дата звернення: 18.11.2022). – Назва з екрана.
49. Указ президента України № 1310/98 Про встановлення Дня пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій [Електронний ресурс] // Президент України. Офіційне інтернет-представництво : сайт. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/131098-5115>(дата звернення: 04.11.2022).
50. Указ президента України № 598/2021 Про заходи у зв'язку з 90-ми роковинами Голодомору 1932 - 1933 років в Україні - геноциду Українського народу [Електронний ресурс] // Президент України. Офіційне інтернет-представництво : сайт. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/5982021-40721> (дата звернення 01.11.2022).